

Első kézből a második nyilvánosságról

Változásaink biztató jeleként értelmezhető, hogy az országos találkozó nyitó előadása egyáltalán létrejehetett, s legalább ilyen fontos változást jelez, ha az erről szóló beszámoló megjelenhet. Csütörtökön este *Gadó György és Szilágyi Sándor* tartottak előadást *A második nyilvánosság* címmel. Sokak számára talán nem túl sokat mond ez a tény, akik azonban tüzetesebben ismerik az elmúlt 15–20 év magyar politikai történéseit, tudják, hogy a két meghívott az úgynevezett demokratikus ellenzék képviselője. Azé a csoporté, amely legélesebben és lehangosabban fordult szembe a hatalommal. Nem valószínű, hogy ez a rendezvény akár fél évvel ezelőtt is létrejehetett volna.

Gadó György arról beszélt, hogy mit ért nyilvánosságon. Szerinte a fogalom azt jelenti, hogy a fontos információk az egész társadalom számára megismerhetők. Az embereknek azért van szükségük a tények ismeretére, hogy ezeknek megfelelően irányítsák tevékenységüket. Nálunk azonban a nyilvánosság nem létezett, a hatalom manipulálta a tömegtájékoztatást, s bizonyos információkat kisajátított, nem adott közre. A nyilvánosság hivatalos rendszere elégtelen volt, s a társadalomban információk vákuum keletkezett. Ez hívta létre az úgynevezett *második nyilvánosságot*, amelynek formái: folyóiratok, illetőleg könyvek kiadása és független csoportosulások létrejötte.

Az államhatalom és politi-

kai vezetés viszonya a második nyilvánossághoz sokat változott, részben kényszerűsügből: az illegális tevékenység létezik, s ettől nem lehet eltekinteni.

A hatalom csak annyi engedményt tesz, amennyit muszáj, de ezt úgy tünteti föl, mintha saját akaratából cselekedett volna — vélte Gadó György.

Szilágyi Sándor, a Beszélő című folyóirat szerkesztője elmondta, hogy az illegális folyóirat-készítés 1976-ban indult. Kezdetben 8–10 példányt állítottak elő, amelyek gépiratban „terjedtek”. Sokak számára talán komikus, hogy a szó — „szamizdat” — orosz eredetű és „önkiadó”-t jelent, „de hát nem volt más, mint a nagy szovjet példa, a szovjet ellenzék példája.” A történet egyik fordulópontja 1981. Ekkor történt ugyanis a lengyelországi puccs, s épp ezután két-három nappal jelent meg az első nyomtatott szamizdat. A szerkesztőségben akkor Nagy Bálint építész, Kis János filozófus, Petri György költő, Haraszti Miklós író, és Szilágyi Sándor dolgoztak. Az első számok 1000 példányban jelentek meg, amit később 4000-re sikerült emelni — mondta az előadó. A következő időpont 1988, a *glasznoszty* éve. Ennek Szilágyi szerint van egy pozitív oldala: az, hogy a régebbi tabutémákat föl lehet vetni. Úgy vélte azonban, hogy a kérdésekkel nem lehet igazán érdemben és mélységben foglalkozni. „Jelenleg a tabutémák kigügyögesénél tartunk.” Olyan kérdéseket, mint '56 megítélése, vagy a nemzeti függetlenség kérdése még mindig

nem lehet normálisan meg tárgyalni. Fontos társadalmi fejleménynek nevezte, hogy kialakultak önálló társadalmi mozgalmak, szerinte ez a legfontosabb változás 1956 óta. *Hurrá-pesszimizmus* jegyében azonban úgy vélte, hogy a folyamat visszafordítható.

Mi lesz a szamizdat sorsa, ha a glasznoszty kiteljesedik, ha minden információ felszabadul? — firtatták többen is.

„Én nem szamizdatot akarok csinálni, hanem a Beszélőt.” — felelte Szilágyi, majd kifejtette: egy létrejövő szabad, pluralista sajtóban a szamizdat megtalálná a saját szerepét.

Amit ti csináltok, állampolgári engedetlenség. Hol van ennek a határa? — hangzott a kérdés.

Ha egy államban az állampolgári elégedetlenség akkora, hogy ez a közrendet aláássa, ott nagy bajok vannak, korrigálni kell a jogrendszert. Mi magasabb rendű jogszabályokhoz tartjuk magunkat, például az Alkotmányhoz, amely biztosítja a sajtószabadságot. Bizonyos törvényeket pedig egyenesen kötelesség megszegni — érvelt az előadó.

Több kérdés foglalkozott a *Szabad Kezdeményezések Hálózatával*, amelynek mindketten tagjai. *Dr. Vastagh Pál a programjuk iránt érdeklődött*, hogy ki tudja alakítani hozzájuk a viszonyát.

A hálózat bázisa az a csoport, amelyet demokratikus ellenzéknek neveznek. Egyelőre amorf képződmény, nehéz volna körülhatárolni. A Beszélő 29. szá-

mában jelent meg az a társadalmi szerződés, amelyet minimálprogramnak tekintenek. Igazi programot majd az országos konferencián fognak el — válaszolt Szilágyi. „*Pluralizmust, demokratikus társadalmat és vegyes piacgazdaságot szeretnénk. Politikai platformunk a magyar függetlenség visszaszerzése.*” Párbeszédet, tárgyalásokat szeretnénk kezdeni a hatalommal. Szerintünk a demokratikus átalakulás és a nemzeti érdekek érvényesítése csak együtt valósíthatók meg.” „*Nem világos számomra: a formációt tagadják-e, meg akarják-e dönteni a modellt?* — tudakozódott tovább a kérdező. „*Igen, meg akarjuk dönteni.*” — nyugtatta meg Szilágyi —, ezt az államrendet ugyanis nem tartjuk demokratikusnak. Ha a formáció a jelenlegi rendszert jelenti, akkor mi egy újat akarunk.”

A mai és az 1956-os helyzet párhuzamba állítását Szilágyi Sándor nem tartotta szerencsésnek. Ma a hatalomnak korszerű technikai eszközei vannak a tömegmozgulások szétosztására. '56-ban nem volt se vízágyú, se könnygáz (amelyekkel akár százezres tömeget is szét lehet oszlatni). Csak a fegyver volt. Akkor a háborús készülődés jegyében sok fegyvert halmoztak föl. Ma az emberek nem juthatnak fegyverekhez.

Ez az este — látjuk — nem csupán a második nyilvánossággal való ismerkedést szolgálta. A jelenlévők tájékozódhattak a szamizdatkészítők gondolatairól, motívumairól első kézből.

M. T.

Civil engedetlenségek

embert, aki jelenleg a fegyveres szolgálat vagy az eskü megtagadása miatt börtönben ül. Ezeknek többsége úgynevezett reformadventista és Jehova tanúja, 154-en nem katolikusok. Egyetlenegy ember akadt, aki a politikai meggyőződése miatt nem vállalta. O azonban nem a szocialista rendszert nem hajlandó megvédeni, hanem semmiféle rendszert. A rendszert, mint a jelenleg fennálló európai erők összességét érti. Ezért három év börtön dukált neki.

A következőkben az előadó a közelmúlt eseményeit részletezte. A bebörtönzöttek baráta egyre több beadványt és kérelmet fogalmaztak, majd pedig Kiszely Károly alkotmánymódosítási javaslatot tett. A Magyar Katolikus Püspöki Karhoz is rendre érkeztek beadványok, hogy álljon a bebörtönzöttek mellett, és az alternatív katonai szolgálat ügye mellett. A püspöki kar azonban sokáig elzárkózott, annak ellenére, hogy az NSZK-ban publicitást nyert ügy oldalán elhangzott katolikus vélemény ez volt: „*A lelki ismeretre hallgatás akkor is kötelező, ha az esetleg objektíve nem helytálló!*” 1986. novem-

ber 2.: Az Új emberben cikk jelenik meg, amelyben a Honvédelmi Minisztérium arról biztosítja a Magyar Katolikus Püspöki Kart, hogy ez nem lelkiismereti kérdés, hisz nálunk a katona a béke megőrzéséért, a közbiztonság megerősítéséért harcol. Ezután néma csend következett — mondta Máté-Tóth András. Aztán eljött '88 márciusa, amikor váratlanul Paskay László bíboros érsek felszólította a kormányt, hogy oldja meg a kérdést. Mint később kiderült, ennek háttere az, hogy egy hónappal előbb Bécsben már elhangzott: a magyar kormány arra készül, bevezeti az alternatív katonai szolgálatot. Egyébként „folyamatosan folynak a tárgyalások.” Éppen csak azt nem tudjuk, hogy kikivel tárgyalnak és miről. Annyit tudunk, tárgyalt az Országos Béketanács és a Honvédelmi Minisztérium. És azt is tudjuk, hogy az érintetteket még nem kérdezték meg. Mondjuk arról, hogy a börtön helyett mit választanának?... Két megtagadó, *Simonyi Gyula és Béla*, jogász ismerőseikkel kidolgoztak egy törvénytervezetet, egy konkrét javaslatot az alkotmány mó-

dosítására. Mindeztideig nem reagált a kormány.

Máté-Tóth András ezek után „megemlékezett” a hírközlő eszközökről, az úgy nyilvánosságról is. Idézett például a Jogi Tanácsadóból, ahol is egy tiszt nyilatkozott a maga elfogulatlan stílusában. „*A jog az egyenlőséget biztosítja.*” Mármint mindenkinek katonának kell lennie. És: „*Megnyugt az, ha a megtagadás nem marad büntetlen.*” Egyébként csak a Magyar Nemzet és a HVG foglalkozott a kérdéssel.

Az érdeklődők kérdésére elmondta, hogy amennyiben január 1-jétől be is vezetik az alternatívának nevezett katonai szolgálatot, a baracskai ajtók még nem nyílnak ki, és egyébként sincs szó valódi alternatív szolgálatról. Az ugyanis lehetetlen az Alkotmány módosítása nélkül! Megemlítette még, hogy sajnos tömeges támogatásra nem lehet számítani, mert él még a katonaság mítosza, és a szülők nevelési kudarcukat a katonai szolgálatban látják helyrehozhatónak.

Végül az előadó a „civil engedetlenségek” fontosságát hangsúlyozta. Ne a hatalom szájíze szerint, hanem a lelkiismeretünk szerint élhessünk!

S. B.

Érdek-est!

A harmadik nap legnagyobb érdeklődésre számot tartó előadását „*Az ifjúság politikai szerveződésének útjai Magyarországon*” címen hirdették. *Stumpf István* jogász, az október 29-én megalakuló MIOT egyik kezdeményezője két fontos témakört járt körbe. Először az ifjúsági aktív kezdeményezéseket értékelte és helyezte el a mai struktúrában. Majd az ezeket összefogni kívánó, megalakítandó MIOT terveiről, elképzeléseiről beszélt.

Kiemelte, hogy az ifjúsági kezdeményezések politikai jelentőségét ma éppen az növeli, hogy destabilizáló tényezőzt látnak benne. A létrejött különböző szervezetek először vetették fel ennek a rendszernek a totális válságát, a radikális átalakulást követelve. Nem véletlen tehát, hogy a „csúszervként” megalakult FIDESZ-t bizalmatlanul figyelik, hiszen léteével akadályozza az ifjúságot továbbiakban is tárgyként kezelő politikát. A vezetés eddig nem volt hozzászokva a „politizáló többség” gondolatához, pedig a „differenciálatlan demokráciához” elengedhetetlenül fontos, hogy a politikában való részvételt ne egy kisebbség részére intézményesítsük.

A '80-as évek elejétől két fontos változás indult meg az ifjúsági mozgalomban. Totálissá vált a KISZ belső eróziója, ugyanakkor megkezdődött az alternatív mozgalmak egységesedése. A KISZ nem adhatta fel monopol pozícióját, nem csatlakozhatott az alternatív kezdeményezésekhez. A politikai vezetés, félve az 1956-os szindrómától, ehhez nem járult hozzá. Mára azonban kialakult egy radikális reformot követelő réteg, melynek helyi jelentőségét elég nehéz még felmérni. Ezért figyelik oly „árgus szemekkel” e csoportokat és próbálják levonni a megfelelő következtetéseket.

Hiszen a KISZ teljesen elvesztette korábbi funkcióit, a politikai káderutánpótlás biztosítását, valamint, hogy a politikai védőbástya szerepét töltsse be az ifjúság részéről induló kezdeményezésekkel szemben. E korábbi céltévesztés miatt indul a KISZ hendikeppel a mai újrarendeződésben. E folyamat megindulásában viszont jelentőséggel bír, hogy a diffúz kezdeményezések nem az utcán jelennek meg. Ennek ellenére fontos lenne a differenciálódás mellett az integráció megteremtése is. Ezt a célt szolgáltna a megalakuló MIOT.

A Magyar Ifjúság Országos Tanácsának funkciója az ifjúság szociális problémáinak hatékony érdekképviselete lenne. Egyben lehetőség a politizálás megtanulására, nézetek ütköztetésére, a különböző csoportok megemlégetésére. A tervezett jogosítványok között szerepel az Országos Érdekegyeztető Tanácsban, valamint az Országgyűlésben való képviselet. Stumpf István elmondta azokat az okokat is, melyek véleménye szerint indokolják a szervezetbe való belépést. Ezek közé tartozik a mindenkori politikai helyzettől függő érdekképviselet, az anyagi támogatottság és a nyilvánosság biztosítása.

A nem titkoltan provokatív jellegű ismertetés után nem maradtak el a „kérdésbombák”. Ezek egy részéből kiderült, hogy létezik bizonyos mértékű félelem attól, hogy a létrejövő MIOT újabb csúszervként akar funkcionálni. Egy FIDESZ-képviselő megkérdezte, hogy a belépők védelmét is garantálni tudják-e? A kérdés annál is inkább indokolt volt, mert az aznapi (október 22-i) Magyar Nemzetben megjelent rendőrségi felhívásban kizárólag a FIDESZ-t említették név szerint, holott több más csoport is tervezett másnapra demonstrációt. A válasz azonban megnyugtató volt, hiszen ha a MIOT államilag jegyzett szervként jön létre, akkor a legitimitás tagszervezetei részére is biztosított (kéne, hogy legyen). A szervezet struktúráját illetően vannak még tisztázatlan kérdések, hiszen nehéz olyan megoldást találni, mely egyszerre működőképes és megfelelően nyitott. Két lehetőség merült fel eddig: az egyhangú szavazat, vagy a paritás elve. Végül az elnevezést illetően akadtak még tisztázandó kérdések. Hiszen mindenki tudja, hogy ezzel a névvel 1946–1948 között működött már szervezet. Próbáltak ugyan más nevet találni, azonban mindig arra a következtetésre jutottak, hogy ez fejezi ki legjobban, amit akarnak. S, hogy a meglévő ifjúsági szervezetek is ezt akarják-e, október 29-én kiderül.

K. A.

Mint a mókus

A műszerváltoztatás jogát az előadók fenntartják, mint ahogy a rendezőknek is lehetőségük van az előadás körülményeit átalakítani. A címbeli jeles opusz így hangozhatott el bölcsészkarunkon az ETKOT alkalmából — ha nem is magán a rendezvényen.

A Szegedi Egyetemi Énekkar, mely magát öntevékeny egyetemi körnek tartja, a találkozó első programjában, a résztvevő csoportok bemutatkozásának részeként Kodály Petőfi versére írt kórusát: *A magyar nemzetet elnevelte volna a Galiba Kör vezetőinek előzetes egyetértésével. Az esemény levezető elnöke — akit az énekkar jelenléte meglepett — a szót nem adta meg, azzal, hogy a kórusra itt semmi szükség, mivel találkozójukon társadalmi kérdésekről fognak tanácskozni.*

Vajon egy társadalmi kérdésekkel foglalkozó háromnapos országos találkozó indításához nem illik a társadalmi kérdésekkel foglalkozó műalkotás? A jelzett mű éles bíráló hangja és aktuális mondanivalója miatt évtizedekig indexen volt. Vajon a Galiba Kör, mely ama kornak káros politikai gyakorlatával, társadalmi vakságával, nemzetietlenségével szembe fordult, a művészet iránti süketiségben és értetlenségben folytatódna lenne?

A nyíltság liberalizmus, pluralizmus stb. jegyében a bemutatkozás lehetőségétől megfosztott egyetemi kör, pontosabban kar, hazament. De mivel a találkozóra, annak céljaival egyetértve hetekig nyílt szívvel, őszinte jóakarattal és kemény munkával készült, s a rendezvény kezdete előtt fél órával összejött, hogy megszólalása méltó legyen a tartalomhoz, a kórus hasonlóan volt a felajzott lőhöz — egyhangnyi éneklés nélkül nem távozhatott. Szakmai vezetőjükként ezért döntöttem a műsorváltás mellett: a dolgok akkori állásához (nem a találkozó tartalmához, és a későbbiekben bizonyára témájához, fontosságához illően megtalált komolysághoz) az úttörődalok illettek.

Ezúton kérek elnézést mindazoktól, akiket távozóban a lépcsőházban énekelve az oktatásban-tanulásban mintegy három percig zavartunk.

Gyüdi Sándor